

## DEYİMLER

**Tanım:** Genellikle gerçek anlamlarından uzaklaşarak, ilgi çekici anlam taşıyan, en az iki sözcükten oluşan söz gruplarına **deyim** denir.

### Özellikleri:

- 1) Kalıplaşmış sözlerdir, değişiklik yapılamaz. (Ayaklarımın kara sular indi." / Ayaklarımın siyah sular indi." olmaz)
  - 2) Söyleyeni belli değildir.
  - 3) Genellikle mecaz anlamıdır.
  - 4) Durum bildirirler.
- Örnekler:** Gönül almak, dil dökmek, baştan savmak, gönül yarası, kalbine işlemek, adı gibi bilmek...

## ATASÖZLERİ

**Tanım:** Atalarımızın deneyimlerinden yararlanarak söyledikleri öğüt veren kısa ve özlü sözlerdir. **atasözü** denir.

### Özellikleri:

- 1) Kalıplaşmış sözlerdir. Yani herkesçe aynı bilinir, değiştirilemez.
- 2) Söyleyeni belli değildir. Yani halkın ortak ürünüdür.
- 3) Genellikle mecaz anlamıdır.
- 4) Durum değil, öğüt bildirirler.

**Örnekler:** Dilensiz gül olmaz.

Öfke ile kalkan, zararlı oturur.  
Güvenme varlığa, düşmana darlığa.  
Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.

## ÖZDEYİŞLER (VECİZELER)

**Tanım:** Söyleyeni belli olan kısa ve özlü sözlerdir. **özdeyiş (vecize)** denir.

### Özellikleri:

- 1) Anlamca zengin sözlerdir.
- 2) Söyleyeni bellidir.

**Örnekler:** "Güçlü olan güreşte rakibini yenen değil; öfkelediğinde öfkesini yenebilendir." Hz. Muhammet

"Güzel bakan güzel görür, güzel gören güzel düşünür, güzel düşünen hayatından lezzet alır." Bediüzzaman

"İnsanlar ne kadar fazla düşünürlerse o kadar az konuşurlar."

Montesquieu  
"Yazı yazmak isteyen gençlere her şeyden önce okumalarını tavsiye ederim."

Yakup Kadri

3

### NEDEN-SONUÇ (SEBEP-SONUÇ) CÜMLESİ

Tanım: Neden-sonuç ilişkisiyle birbirine bağlanan iki yargıdan oluşan cümlelerdir.

Özellikleri:

- 1) "Neden, neden" sorularına cevap verir.
- 2) Cümlede anlatılan eylemin hangi nedene yapıldığı mutlaka belirtilir.
- 3) "İçin, diye, üzere, çünkü, ile, -den-dan" gibi edat ve eklerle neden-sonuç anlamı sağlanır. "Nedeniyle" denilebilir.

Örnekler: Bayram olduğu için sevinçlilik.  
neden sonuç

Terliken su içtiğinden hastalandı.  
neden sonuç

Okulu bitirmesi ailesini sevindirdi.  
neden sonuç

Bugün çalışamayacağım diye epey korktum.  
neden sonuç

Erkenden uyumustu, çünkü akşama kadar yük taşıyıştı.  
sonuç neden

### AMAÇ-SONUÇ CÜMLESİ

Tanım: Eylemin hangi amaçla yapıldığını belirten cümlelerdir.

Özellikleri:

- 1) "İçin, üzere, diye" gibi edatlarla amaç-sonuç anlamı sağlanır. Bunların yerine "amacıyla" denilebilir.
- 2) Eylemin hangi amaçla yapıldığını belirtir.
- 3) "Hangi amaçla" sorusuna cevap verir.
- 4) Özellikle kişinin kendi isteğiyle yapılan eylemlerdir.

Örnekler: Sizi görmek için geldim.  
amaç sonuç

Ders çalışalım diye bir araya geldik.  
amaç sonuç

Açıklama yapmak üzere kürsüye geldi.  
amaç sonuç

Babasını karşılamak için terminale gitti.  
↓  
amacıyla

Haber dinlemek üzere televizyonu açtı.  
↓  
amacıyla

## ÖZNEL YARGI

**Tanım:** Kişiden kişiye değişen yargılara öznel yargı denir.

**Özellikleri:**

- 1) Doğru ya da yanlışlığı kanıtlanamaz.
- 2) Söyleyenin duygusu söz konusudur.

**Örnekler:**

\* Yunus Emre, şiirlerinde sade ve etkileyici bir dil kullanmıştır.

\* Uşağımız pistte değil de sanki bin bir renkli ırsık denizinin içine dalıyor.

\* Orhan Veli şiirleri hâlâ beğeni ile okunan şairlerimizin başında gelir.

\* Kentin gece görünümünü insanı büyütüyor.

\* Yaşamın temelinde karşılıklı sevgi ve saygı vardır.

## NESNEL YARGI

**Tanım:** Kişiden kişiye değişmeyen yargılara nesnel yargı denir.

**Özellikleri:**

- 1) Kanıtlanabilir bilgiler söz konusudur.
- 2) Kişinin görüşü ya da yorumu yoktur.

**Örnekler:**

\* Yazar daha çok deneme, hikâye ve tiyatro türünde eserler vermiştir.

\* Burası deniz kıyısında kurulmuş bir şehir.

\* Yaya kaldırımları insanlar için yapılmıştır.

\* Yurdumuzda güneyden kuzeye doğru sıcaklık azalır.

\* Kutuplardaki buzulların erimesiyle denizlerin seviyesi yükseliyor.

\* Türkiye son yılların en kurak mevsimini yaşadı.

DÜŞÜNCEYE DAYALI TÜRLER

5

(KOMPOZİSYON TÜRLERİ) YAZININ TÜRLERİ

SÖYLEŞİ (SOHBET)	DENEME	MAKALE	FIKRA	ELESTİRİ (TENKİT)	DİLEKGE
Bir konunun fazla derinleştirilmeden, biriyle sohbet ediliyormuş gibi anlatıldığı yazılardır.	Yazarın kişisel düşüncelerini kendisiyle konuşuyormuş gibi kanıtlanma amacı olmadan yazdığı yazılardır.	Yazarın herhangi bir konuda bilgi vermek amacıyla yazdığı yazılardır.	Yazarı ve okuyucuyu yönlendiren güncel konularla ilgili, iddialı bir dille yazılan şahsi görüş bildiriren kısa gazete yazılarıdır.	Bir fikir ya da sanat eserini, sanatçıyı olumlu-olumsuz özellikleriyle tanıtan yazılardır.	Bir dileği bildirmek için resmi makamlara sunulan imzalı, adresli yazılardır. Resmi mektuplar da denir.
<b>Özellikleri:</b>	<b>Özellikleri:</b>	<b>Özellikleri:</b>	<b>Özellikleri:</b>	<b>Özellikleri:</b>	<b>Özellikleri:</b>
1) Kanıtlama amacı yoktur.	1) Kanıtlama amacı yoktur.	1) Bilgi verme, kanıtlama amacı vardır.	1) Özneldir	1) Eleştirilen konu olumlu ve olumsuz yönleriyle ele alınır.	1) Kesin bir amaç bildirir.
2) Başkasıyla sohbet ediliyormuş gibi yazılır.	2) Yazar kendisi ile sohbet ediyormuş gibi yazar.	2) Kesin bir sonuca varılır.	2) Kısa, gazete yazılarıdır.	2) Tam olmasa bile yoğunlukla bir tarafsızlık hakimdir.	2) Doğrudan doğruya konuya giriş yapılır.
3) Öznel anlatım tercih edilir.	3) Öznel anlatım tercih edilir.	3) Nesnel anlatım tercih edilir.	3) İddialı yazılardır ama makaleler kadar güvenilir değildir.	3) Kültürel gelişme isim; solda ise adres katkısı bulunur yer alır.	3) Kağıdın sağ alt köşesinde sırasıyla tarih, imza, isim sayılır.
		4) Bilimseldir.	<b>Not:</b> Fikrinin diğer türü ise güldüren düşündürten kısa hikâye		

6

## (KOMPOZİSYON TÜRLERİ) YAZIN TÜRLERİ

MEKTUP	GÜNLÜK (GÜNCE)	ANI (HATİRA)	BIYOĞRAFI (YAŞAM ÖYKÜSÜ)	OTOBİYOGRAFI (ÖZ YAŞAM ÖYKÜSÜ)	GEZİ YAZISI (SEYAHATNAME)
İnsanların kendisi ile ilgili haber vermek, danışmak, öğüt vermek amacıyla yakınlıklarına yazdıkları yazı türüdür.	Bir kimsenin günlük yaşamındaki gözlemlerini ve ondan edindiği izlenimleri tarih belirterek günü gününe anlattığı yazılardır.	Bir kimsenin başından geçmiş ya da tanık olduğu önemli olayları anlattığı yazılardır.	Önemli kişilerin hayatlarını ve yaptıklarını anlatan yazılardır.	Kişilerin kendi hayatlarını ve yaptıklarını anlatan yazılardır.	Yazarın gezip gördüğü yerlerin ilgi çekici yönlerini, kültürel özelliklerini anlattığı yazılardır.
	<b>Özellikleri:</b> 1) Başkalarının okuması için yazılmaz, ayrıntılar gizlenmez. 2) Anıdan farkı gerçeği olduğu gibi yansıtması ve günü gününe yazılmasıdır.	<b>Özellikleri:</b> 1) Fırsat, yasa-nılanları paylaşmaktır. 2) Günü gününe yazılmadığı için ayrıntılar unutulabilir. 3) Otobiyografiden farkı, yazarın hayatının önemli bir kısmını yaşadığı süre ile birlikte anlatılmasıdır.	<b>Özellikleri:</b> 1) Kişinin yaşamına ilişkin bilgiler karakterini de ortaya çıkarır anlatımıdır. 2) Kişinin hayatı bütün yönleriyle anlatılır.	<b>Özellikleri:</b> 1) Başkasının değil, kişinin kendi hayatının anlatımıdır. 2) Kişi kendi hayatını bütün yönleriyle anlatır.	<b>Özellikleri:</b> 1) Amaç okuru bilgilendirmektir. 2) Doğal güzellikler, gelenekler, kültürel değerler hiçbir şey katmadan anlatılır. 3) Türk edebiyatında bu türün ilk örneğini Evliya Çelebi vermiştir.

21

7

## OLAYA DAYALI (KOMPOZISYON) YAZIN TÜRLERİ

ROMAN	TIYATRO	HİKÂYE (ÖYKÜ)	MASAL	FABL
Yaşamış ya da yaşanabilecek olayları kişi, yer, zaman bildirerek, ayrıntılı bir şekilde anlatan <u>uzun</u> yazı türüdür.	İnsan yaşamını sahnede canlandırmak üzere konu edinen sanat eseridir.	Yaşamış ya da yaşanabilecek olayları kişi, yer, zaman bildirerek anlatan <u>kısa</u> yazı türüdür.	Hayal ürünü konuları işleyen, olağanüstü olay ve kişilerin yer aldığı yazın türleridir.	Ahlâk dersi vermek amacı ile yazılan, kahramanları hayvan, bitki ve cansız varlıklardan oluşan hikâyelerdir.
<b>Özellikleri:</b> 1) Kişilerin yaşamının tamamı ya da uzun bir dönem anlatılır. 2) Birbirine ilgili olaylar geniş zaman diliminde anlatılır. 3) Kişi sayısı çoktur ve karakterleri ayrıntılı verilir.	<b>Özellikleri:</b> 1) Temel öge insandır. 2) Olay izleyicilerin gözü önünde cereyan eder. 3) Diğer türlere göre iletişim gücü daha fazladır. <b>Türleri:</b> <u>Trajedî</u> : Acıklı <u>Komedî</u> : Komik <u>Dram</u> : Hem acıklı hem komik olayları anlatır.	<b>Özellikleri:</b> 1) Yaşamın kısa bir parçası anlatılır. 2) Zaman ve yer sınırlıdır. 3) Kişi sayısı azdır. 4) Her öykü bir olay ya da durum anlatır.	<b>Özellikleri:</b> 1) Genellikle tikerlemelerle başlar ve biter. 2) Zaman ve yer hayalidir. 3) Genellikle halkın ortak malıdır, anonimdir.	<b>Özellikleri:</b> 1) Kahramanlarda insana özgü özellikler görülür.

## DUYGUYA DAYALI YAZIN TÜRÜ

**ŞİİR**  
Mısralardan oluşan düşünceyi ama daha çok duyguları dile getiren kafiyeli söz dizisine denir.

### ŞİİR (NAZIM) TÜRLERİ

- 1) **Lirik Şiir**: Aşk, ölüm, ayrılık konularını işleyen duygulu şiir.
- 2) **Epik Şiir**: Kahramanlık şiirleri
- 3) **Didaktik Şiir**: Bilgi veren öğretici şiir.
- 4) **Pastoral Şiir**: Doğa güzelliklerini anlatan şiir.
- 5) **Satirik Şiir**: Toplumsal aksaklıkları eleştiren şiir.

8

## "ki"LERİN YAZIMI

### SIFAT YAPAN -ki

\* İsimden önce gelen kelimeyi o ismin sıfatı yapar.

\* Her zaman bitişik yazılır.

Örnekler:

Yamaçta(ki) ev çok güzel.  
isim

Dergide(ki) şiirinizi okudum.  
isim

Bahçede(ki) adam buraya bakıyor.  
isim

Rüzgarda(ki) ses korkunç.  
sıfat isim

Gözlerindeki yas hiç dinmedi.  
sıfat isim

### ZAMİR OLAN -ki

\* İsim olan kelimenin yerine kullanılır ve zamir olur.

\* Her zaman bitişik yazılır.

Örnekler:

Adam onun(ki)nden düzenli.  
odasından  
isim

Sesi benim(ki)nden gur.  
sesimden  
isim

Otların evleri bizim(ki)nden güzel.  
evimizden

Sizinki(ki)ler buraya da  
aileniz  
geldiler.

### BAĞLAÇ OLAN ki

\* Cümleye varsayım, amaç-sonuç, şaşma, yakınma, kuşku gibi farklı anlamlar katar.

\* Her zaman ayrı yazılır.

Örnekler:

Darılmış olmalı ki hiç aramıyor.  
varsayım

Erken gıkalım ki ilk otobüse  
amaç-sonuç  
yetişelim.

İçeri girdi ki çocuk toz toprak  
şaşma  
işinde.

Hiçbir gün isteyerek çalışmadı ki.  
yakınma

Acaba sınıfını geçer mi ki  
kuşku

Sana değer veriyor ki seni  
neden-sonuç  
görmeye gelmiş.

Not: Bazı "ki"ler bağlaç olmasına rağmen kalıplaştıkları için bitişik yazılırlar. Bunlar: halbuki, mademki, sanki, çünkü,

oysaki

## "de" ERİNİN YAZIMI

9

### EK OLAN "-de" nin YAZIMI

- \* Bulunma (yer) anlamını katar.
- \* Her zaman bitişik yazılır. (Ancak özel isimlerde kesme işareti ile ayrı yazılır.)
- \* "-te, -ta" ya dönüşebilir.

Örnekler:

Uzakta gemiler görüyorum.

Göz bebeklerimde gizli bir sevinç görüyordum.

Not: Ek olan "-de, -da" cümleden çıkarıldığında anlam genellikle bozulur.

Dalda bir kuş var.

Dal bir kuş var (Anlam bozuldu)

### BAĞLAÇ OLAN "de" nin YAZIMI

- \* Cümleye "dahi, bile" anlamı katarlar
- \* Her zaman ayrı yazılır.
- \* "-te, -ta" ya dönüşmez.

Örnekler:

Bulutları da insanlarına benzer İstanbul'un.

Bir gün ben de eririm caddelerinde.

Not: Bağlaç olan "de, da" cümleden çıkarıldığında anlam genellikle bozulmaz.

Seni de kendim kadar düşünürüm.

Seni kendim kadar düşünürüm (Anlam bozulmadı)

## "mi" EDATININ YAZIMI

- \* Cümleye soru, zaman ve pekiştirme anlamları katar. \* Her zaman ayrı yazılır.

Bayramı burada mi geçireceksiniz? (Soru)

Bahar geldi mi buralar şenlenir. (Zaman)

Dışarıda güzel mi güzel bir hava var. (Pekiştirme)